

Luffoto af lejren.

Oksbøllejren - Eventyrets land

Af Ib Nielsen

Digteren Thomas Lange levede 1829-1887 og hørte til den sene romantik. Han voksede op hos sin onkel, der var præst i Ho, og i 1865 skrev han romanen "*Eventyrets Land*", hvor natur- og sjælskildringer fra egnen flyder sammen. Siden tog den lokale turistforening romanens titel som betegnelse for hele egnen.

Militærmægterlejren i Gribskov havde ikke plads til alle nægttere, og derfor åbnede Indenrigsministeriet en lejr i Oksbøl i den tidligere flygtning-

lejr, kaldet C. A. Nordlejren. C. A. stod for civilt arbejde.

Jeg indkaldtes til at møde i C. A. Nordlejren den 2. august 1949 for at aftjene min civile værnepligt i 19 måneder. Det blev på flere måder et eventyrets land for mig, i hvert fald en stor omvæltning. Vi var 120 der mødte.

Det var en eventyrlig oplevelse at se den efterladte flygtningelejr. Vi skulle fjerne følgende:

Lejrens beboere efterår 1949. Midt i billedet med korslagte arme lejrchefen Anker Petersen (se også »Fra Ribe Amt« 1992, s. 314-315).

55 km. kloak- og vandledning
60.000 m² vej
40.000 m² gulve og fundamenter
30.000 m² bygninger
rensning eller slagning af
15 millioner mursten (NB! med hånden)
tilplantning af 250 ha jord.

Det var jo egentlig en genbrugsvirksomhed. Det udtryk brugte man bare ikke dengang. Men gen-

Pause på værkstedet.

brug af mursten har været kendt i mange borggruener langt tilbage. Opgaven i sig selv virkede ikke særlig inspirerende. Det var uvant arbejde for en stor part af os.

Nogle kom fra København og havde vist lidt medlidenhed med sig selv, fordi de skulle være så langt borte - fra hvad, kunne man spørge. Det var knap nok Danmark for dem. Det var nok dem, der kunne finde på at kalde lejren for Neuengamme, K. Z. Nordlejren o.l.

Vi blev indkvarteret i det tidligere sygehus i 4-, 6- og 10-mandsstuer. For mig, der kom fra landbruget, var det en behagelig tilværelse. Til sammenligning med, hvad jeg kom fra, var der meget gode sanitære forhold i lejren, og der var en læsestue med mange aviser, som jeg læste flittigt.

Der var en lejrchef og 7 arbejdsledere, flere af dem tidligere underofficerer eller skovfogeder. Der var en økonoma (gift med lejrchefen) som førte madregnskab, en køkkenchef til det praktiske køkkenarbejde, en køkkenassistent og en stuepige (til ledelsens messe m.m.).

Vi fik udleveret gamle svenske uniformer til arbejdstøj. Uniformerne var gode og varme. Vi fik fi-

Det var nødvendigt med kvinder, her køkkenpersonalet.

Kostforplejningen, et tidligere lejr-køkken, nu børnehave.

re grønne skjorter og fire grå undertrøjer med lange ærmer og lange underbukser og nogle svære sokker som militærets samt khakifarvede slips. Vi skulle som udgangstøj bruge vort private tøj, for hvilket vi fik 45 øre om dagen i godtgørelse foruden vor løn på kr. 2,25. Kosten var rigelig og efter min mening forsvarlig (der var endnu rationering). Der serveredes en masse brasekartofler, hvori der blev puttet allehånde madrester såsom spegepølse og bajerske pølser, der kunne blive kulsorte og hårde. Flæsket var efter nogles mening lidt for fedt.

Arbejdet bestod i, at den tidligere flygtningelejr skulle demonteres og arealet tilplantes. Enkelte steder var der klitter med sandflugt, der skulle dæmpes.

Arbejdsydelsen var nok ca. 1/3 af det normale, bl.a. fordi det for mange var helt uvant arbejde, som ikke var interessant, og motivationen var dårlig, for vi var jo ikke kommet helt frivilligt.

Der var et smede- og et tømrerværksted. En del håndværkere kunne få noget fagligt arbejde på værkstederne, men heller ikke her blev der arbejdet hårdt. En dag var det således muligt for en smed at bruge 2-3 timer på at lave et spyd specielt beregnet til at riste franskrød i køkkenet til personalets formiddagskaffe.

Efter 2 $\frac{1}{2}$ dag i murstenene kom jeg i køkkenet til rengørings- og serveringsarbejde og blev der resten af tiden.

I regnvejr standsedes alt udendørs arbejde. Det var "nægtervej".

Vi havde udsigt til at skulle tilbringe 19 måneder i lejren da vi kom. Dette blev senere nedsat til 18 måneder. Den militære tjenestetid var da 10-12 måneder.

For at stimulere arbejdsydelsen og forbedre trivselen blev der indført akkordordning, hvorefter man kunne sammenspare fritid og bruge denne tid til orlov. Ved tilfredsstillende arbejde fik alle tilskrevet 1 times fritid daglig og søndagsarbejde gav yderligere mange timer, således at jeg kunne rejse fra lejren tre måneder før min tjenestetid var udløbet, og jeg havde haft fem ugers orlov indimellem. Dette var forhandlet på plads af vore tillidsmænd. Vi havde en forfatning, vedtaget af os selv, med valgeregler for tillidsmænd. Nogle af de indkaldte militærmægtere var meget negativt indstillede. I et tilfælde blev en spade forsætligt knækket og der blev krævet erstatning. Den forlængede tjenestetid havde en del af skylden. Nogle arbejdsledere blev kraftigt drillet. Én fik sin cykel overklisret med Aldrig-mere-Krig mærkater.

Murede fundamentter fra barak.

Her håndrenses stenene med murerhammer

Betonvej brydes op.

Ikke brandtomt, træet er blot fjernet.

Vi blev vækket kl. 6 om sommeren og lidt senere om vinteren, og vi skulle være i seng kl. 23. Vi kunne få nattegn omtrent så tit vi ønskede det, ligeledes lørdag-søndags orlov, når vi ikke havde gjort os for uheldigt bemærket.

Der blev indenfor arbejdstiden etableret undervisning fem timer ugentligt om vinteren og tre timer om sommeren. Vi havde mulighed for at blive undervist i engelsk, tysk, fransk, dansk, esperanto, tegning, litteratur, regning, matematik, regnestokkens brug og om sommeren i sport. Jeg lærte meget engelsk og tysk og fik gode forkundskaber til seminariet. Det meste af undervisningen blev varetaget af nægttere, som havde studenter- eller lære-

reksamen eller måske højere uddannelse. Lærer Brinch, Oksbøl, underviste i matematik og blev åbenbart militærnægter-interesseret, for siden blev han forstander for Antvorskov militærnægterskole.

Enkelte kunne få supplerende arbejde i Oksbøl eller Varde, f.eks. på et skomager- eller sadelmagerværksted, en tegnestue eller ved landbrugsarbejde. Tre mand der kunne spille, dannede en gruppe, der tog rundt og spillede og tjente ekstra. Orlovsperioder kunne også give ekstra fortjeneste.

Af og til blev der, i samarbejde med ledelsen, afholdt fester, hvor amatører optrådte på forskellig måde. Det største arrangement var en cabaret - en

samling meget forskellige numre - der blev opført som velgørenhedsforestilling tre gange i Oksbøl, Billum og Ho. Et sangkor af nægttere under ledelse af en nægtermusiker medvirkede også. Preben Borggård, som senere blev uddannet som skuespiller, var den ledende kraft. Vi holdt 1-års jubilæumsfest på Turisthotellet og inviterede 100 af egnens piger.

Der var absolut enkelte af flokken, som ikke havde noget særligt antimilitaristisk standpunkt, men havde indset, at de ikke ville kunne finde sig i den militære disciplin og tvang.

Det var en meget broget forsamling, og det var en vigtig del af eventyret. Ca. 1/3 tilhørte Jehovas Vidner - "jehovitter" kaldte vi andre dem. Halvdelen af dem agiterede - "jehoverede", og kom langt omkring på cykel og knallert. Medlemmer af foreningen "Aldrig mere Krig" omfattede også ca. 1/3. Herimellem var der af folk med politisk tilhørsforhold især radikale og retsstatsfolk. SF var jo ikke til endnu. Der var også socialdemokrater og kommunister.

Så var der 3-4 J.A.K.-folk, et par Martinusfolk (åndsvidenskab) og et par Mazdaznanfolk. Pinsemissionen havde 3 tilhængere, den apostolske kirke én. Disse fire havde ude i skoven indrettet et sted, hvor de bad og talte i tunger. Et par baptister og en adventist fandtes også. Flere var vegetarer. Ikke at spise noget af et dyr hang sammen med den antimilitaristiske indstilling. Vi havde i øvrigt også en søn af en general i hjemmeværnet!

Det var et miljø, hvor man blev konfronteret med nye anskuelser, andre meninger. Med et åbent sind var det umuligt ikke at blive påvirket. Også det var en vigtig del af eventyret.

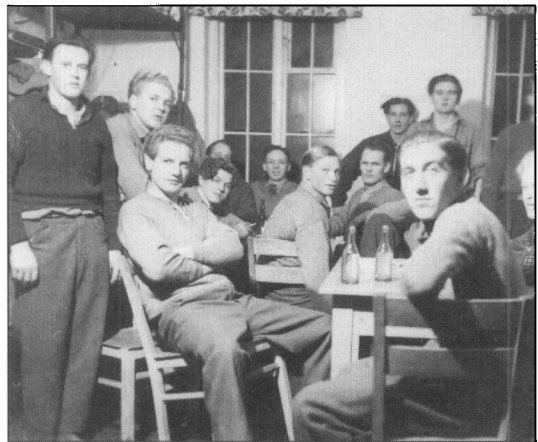
Så mødte jeg også den vestjyske natur. Lejrchefen arrangerede endda en gang en tur til Vesterhavet i storm. Vi blev kørt til havet i lastbiler.

Til udveksling af tanker og meninger lavede vi et blad kaldet "Sandheden". Det skulle skrive sandheden og samtidig boede vi på en sandhede.

"Hvor bor du?" spurgte nogen en nægter. "Jeg bor på Ankerhus" (Chefen hed Anker). "Hvor bor du?" spurgte en kammerat mig. "Jeg bor da her". Han mente, at han selv boede i København hos sine forældre, selvom han havde været i lejren i ni måneder. Mange kom ikke uden for lejren, integrerede sig ikke i Oksbøls liv. Derfor "boede" de ikke i Oksbøl. Lejren var et ret lukket samfund, hvor der heller ikke kom mange udefra.

Det forsøgtes at indrette marketenderi, men omsætningen var for lille. En initiativrig nægter, Svend Trøst Andersen, indrettede sammen med sine kammerater, deres 6-mandsstue til café, "Café Trøst". Sengene blev sat i 3 etager, så der var plads nok til, at den lokale aftenkaffe kunne serveres for kammeraterne. Ledelsens fleksibilitet var selvfølgelig en betingelse.

Der var militærnægterlejr i Oksbøl indtil 1959, hvor forsvaret overtog lejren. Siden indrettedes kostforplejningen til børnehaven og vor boafdeling blev indrettet til vandrerhjem i 1983.

Café Trøst indrettet på en sovostue.

Ib Nielsen, f. 1928. Pens. overlærer, Rødeledsvej 69, 5700 Svendborg. Har skrevet artikler til "Fyns Stifts Årbog" og "Fra Holbæk Amt".